

KS. KAMIL ZADROŻNY
RZYM

WIĘŹ MATKI JEZUSA ZE SŁOWEM BOŻYM W NAUCZANIU BENEDYKTA XVI

1. Wstęp

Gianfranco Ravasi w *lectio magistralis* na otwarcie „Biblioteki Ratzingera” na Watykanie, wskazał na szczególną rolę Pisma świętego w uprawianej przez Ratzingera teologii, i określił ją mianem swoistej *kultury Słowa*¹. Tematyka Słowa Bożego w pismach Josepha Ratzingera zajmuje szczególne miejsce. Już na samym początku swoje drogi teologicznej, Ratzinger uczestnicząc w Soborze Watykańskim II² mógł w sposób bezpośredni być świadkiem powstawania między innymi konstytucji dogmatycznej o Bożym Objawieniu, początkowo noszącej tytuł *De fontibus revelationis*³. Soborowe doświadczenie młodego teologa wpłynęło niewątpliwie na jego osobiste zainteresowania teologiczne, także mariologiczne.

Dla Benedykta XVI, to właśnie Słowo Boże było drogowskazem, światłem i inspiracją w służbie Kościołowi i światu. Nieustanne wsłuchiwanie się w nie i kroczenie za usłyszonym Głosem stały się niejako programem jego teologii i pontyfikatu. Można zatem mówić o swoistej duchowości Słowa w życiu i nauczaniu Papieża Benedykta XVI. Podkreślanie tego wymiaru chrześcijańskiego życia znajduje swój wyraz również w jego maryjnym nauczaniu.

Przedmiotem niniejszego artykułu będzie związek Matki Jezusa ze Słowem Bożym obecny w nauczaniu Benedykta XVI. Należy zwrócić uwagę, iż w czasie trwania Pontyfikatu Papież ukazał geniusz teologiczny w przedstawianiu osoby Maryi,

¹ Por. G. Ravasi, *Dalla Bibbia alla biblioteca. La cultura della Parola di Benedetto XVI*, LEV, Città del Vaticano 2015.

² Por. G. Valente, *Ratzinger al Vaticano II*, San Paolo, Cinisello Balsamo 2013.

³ Por. J. Cong Quy Lam, *Joseph Ratzinger's Contribution to the Preparatory Debate of the Dogmatic Constitution "Dei Verbum"*, w: *Gregorianum* 94(2013), s. 35-54; J. Wicks, *Six texts by Prof. Joseph Ratzinger as "peritus" before and during Vatican Council II*, w: *Gregorianum* 89(2008), s. 233-311; F. Testaferri, *Lo "schema Rahner-Ratzinger": "De revelatione dei et hominis in Jesu Christo facta" e la discussione sul "De fontibus" all'inizio del concilio Vaticano II*, w: *Lateranum* 80(2014), s. 29-60.

Matki Pana, Wierzącej, Uczennicy, a jednocześnie Mistrzyni życia chrześcijańskiego i całkowitego zanurzenia się w misterium Słowa Bożego.⁴ W myśli mariologicznej Papieża emeryta można dostrzec częste podkreślanie szczególnego związku Maryi ze Słowem Bożym. Nazywa on Ją Mistrzynią słuchania Bożego Słowa i Dziewicą Słuchającą. Temat ten obecny jest w jego najważniejszych dokumentach: encyklikach, posynodalnych adhortacjach apostolskich, a także w homiliach, katechezach i rozważaniach maryjnych.

2. Słowo Boże i Maryja w wybranych dokumentach i wypowiedziach Benedykta XVI

Pierwszym papieskim dokumentem w porządku chronologicznym, w którym pojawia się kwestia wewnętrznego związku Matki Jezusa ze Słowem Bożym jest opublikowana 25 grudnia 2005 roku encyklika o miłości chrześcijańskiej *Deus caritas est*⁵. W jej zakończeniu, prezentując postaci świętych odznaczających się szczególną miłością względem bliźniego, Benedykt XVI wskazuje na Maryję, Matkę Pana. Jest Ona, zgodnie ze słowami encykliki, „zwierciadłem wszelkiej świętości”⁶. Nawiedzając swoją krewną Elżbietę (por. Łk 1,39-45), Niewiasta z Nazaretu spełnia wobec niej konkretną posługę miłości. Jednocześnie w domu Zachariasza wypowiada pieśń dziękczynienia (por. Łk 1,46b-55)⁷, w której zawiera program swojego życia: „nie stawiać siebie w centrum, ale zostawić miejsce dla Boga spotkanego zarówno w modlitwie, jak i w posłudze bliźniemu – tylko wtedy świat staje się dobry”⁸. Mistyczny i przeniknięty duchem miłości związek Maryi ze Słowem Bożym sprawia, że jawi się Ona, jako kobieta, która kocha miłością bezwarunkową (por. J 15,12). Wyjątkowa bliskość Maryi z potrzebami drugiego człowieka wypływa niewątpliwie z tej jedynej i niepowtarzalnej relacji ze Słowem Bożym. Wyraźnym świadectwem tej postawy

⁴ Por. I. Smentek, „*Błogosławiona, która uwierzyła*”. *Idee przewodnie mariologii Benedykta XVI*, w: *Warszawskie Studia Teologiczne* 25 (2012) 1, s. 86-87.

⁵ Wymiar maryjny encykliki *Deus caritas est*: zob. M.-H. Deloffre, *Marie dans l'encyclique «Dieu est amour»*, w: *Nuova et vetera* 82(2007), s. 211-233; C. Maggioni, *Il ricordo di Maria nell'enciclica «Deus caritas est»*, w: *Consacrazione e servizio* 55(2006), s. 37-42; M.G. Masciarelli, *La Vergine Maria nell'enciclica «Deus caritas est» e nel contesto del magistero di Benedetto XVI*, w: E.M. Toniolo (red.), *Maria testimone e serva di Dio-Amore*, Centro di Cultura Mariana «Madre della Chiesa», Rzym 2007, s. 9-37; A. Wojtczak, *Maryjna posługa miłości w ujęciu encykliki «Deus caritas est»*, w: *Salvatoris Mater* 8(2006) nn. 3-4, s. 117-140.

⁶ Por. *Deus caritas est*, n. 41.

⁷ Por. A. Tronina, *Magnificat – portret duszy Maryi*, w: *Salvatoris Mater* 8(2006) nr 3-4, s. 22-37; A. Valentini, *Il Magnificat. Genere letterario. Struttura. Esegesi*, EDB, Bologna 1987; tenże, *Maria secondo le Scritture. Figlia di Sion e Madre del Signore*, EDB, Bologna 2009, s. 133-164; tenże, *Magnificat*, w: S. De Fiore-V. Ferrari Schiefer-S.M. Perrella (red.), *Mariologia. I Dizionari*, San Paolo, Cinisello Balsamo 2009, s. 785-790; J. Dupont, *Le Magnificat comme discours sur Dieu*, w: *Nouvelle Revue Theologique* 112(1980), s. 321-343; J. Cormignac, *Théologie du Magnificat*, w: *Folia Orientalia* 27(1990), s. 13-24; E. Bianchi, *Lectio divina sul Magnificat*, w: *Theotokos* 5(1996), s. 599-615; R. Laurentin, *Magnificat. Action de grâce de Marie*, François Xavier de Guibert, Paryż 2011.

⁸ *Deus caritas est*, n. 41.

jest *Magnificat*. Benedykt XVI dostrzega w nim nowotestamentalny obraz relacji, jaki istnieje pomiędzy Dziewicą z Nazaretu a Słowem. W *Deus caritas est* Papież naucza bowiem, iż „*Magnificat* – który można określić portretem Jej duszy – jest w całości utkany z nici Pisma Świętego, z nici Słowa Bożego. W ten sposób objawia się, że w Słowie Bożym czuje się Ona jak u siebie w domu, z naturalnością wychodzi i wchodzi z powrotem. Ona mówi i myśli według Słowa Bożego; Słowo Boże staje się Jej słowem, a Jej słowo rodzi się ze Słowa Bożego. Ponadto w ten sposób objawia się również, że Jej myśli pozostają w syntonii z myślami Bożymi, że Jej wola idzie w parze z wolą Boga. Ona, będąc wewnątrznie przeniknięta Słowem Bożym, może stać się Matką Słowa Wcielonego”⁹. Tym, co charakteryzuje biblijną postać Matki Jezusa jest niezaprzeczalnie Jej przyłgnięcie i doskonale współbrzmienie z wolą Bożą. Ma to znaczący wpływ na Jej życie teologalne, a także na relacje międzyludzkie. W ten sposób Dziewica Maryja staje się w sposób wyjątkowy wzorem życia chrześcijańskiego, miłości i miłosierdzia¹⁰.

W posynodalnej adhortacji apostolskiej *Sacramentum caritatis* o Eucharystii w życiu i misji Kościoła obok maryjnych powiązań z Eucharystią, Benedykt XVI po raz kolejny przywołuje obraz Niewiasty z Nazaretu medytującej i kontemplującej Słowo Boże. W numerze 33 adhortacji zatytułowanym *Eucharystia i Dziewica Maryja* podkreśla się fakt, iż „od Zwiastowania do Zesłania Ducha Świętego Maryja z Nazaretu jawi się jako osoba, której wolność jest całkowicie poddana woli Bożej. Jej Niepokalane Poczęcie odśłania się właśnie w Jej bezwarunkowym posłuszeństwie słowu Bożemu. Posłuszna wiara jest postawą, jaką w swoim życiu przyjmuje w każdej chwili wobec Bożego działania. Zastłuchana Dziewica żyje w pełnej harmonii z wolą Bożą; zachowuje Ona w swoim sercu słowa, które pochodzą od Boga, i składając je razem jak w mozaice, uczy, jak je dogłębnie pojmować (por. Łk 2, 19.51); Maryja jest tą wielką Wierzącą, która pełna ufności oddaje siebie w ręce Boże, zdając się na Jego wolę (...) Od Zwiastowania aż do Krzyża Maryja jest tą, która przyjmuje Słowo, które w Niej stało się ciałem i łączy się Ona z Nim aż do Jego zamilknięcia w ciszy śmierci. To Ona w końcu przyjmuje w swoich ramionach ofiarowane ciało, teraz bez życia, Tego, który rzeczywiście umiłował swoich „aż do końca” (J 13,1)”¹¹. Dla każdego chrześcijanina „eucharystyczny wymiar” życia Matki Mesjasza jest nie tylko odwołaniem się do Jej wzorczego przyjęcia woli Bożej, poprzez którą Słowo stało się Ciałem, ale przede wszystkim naśladowaniem Jej całkowitego zjednoczenia się z całością misterium zbawczego. Dokonuje się to także poprzez rozważanie Słowa Bożego, które liturgia Kościoła podaje jako pokarm.

Słowo Boże spisane na kartach Pisma świętego, według Benedykta XVI, jest źródłem nadziei dla wspólnoty pielgrzymującej ku wiecznej ojczyźnie. W Słowie

⁹ *Deus caritas est*, n. 41.

¹⁰ Por. M. Chmielewski, *Maryjny wymiar duchowości katolickiej. Wybór czy konieczność?*, w: *Salvatoris Mater* 12(2010) nr 1-2, s. 11-23; A. Rybicki, *Maryja w duchowości chrześcijańskiej*, w: tamże, s. 24-40.

¹¹ *Sacramentum caritatis*, n. 33.

pokoju i miłości, które niesie nadzieję i przybliża do zbawienia, człowiek czuje się przyjęty i wysłuchany, odnajduje godność dziecka Bożego. Tematyce nadziei Papież w całości poświęcił encyklikę zatytułowaną *Spe salvi*, opublikowaną 30 listopada 2007 roku. Osoba Maryi jawi się tam, jako spełnienie obietnic i nadziei danych Narodowi Wybranemu. W tajemnicy Wcielenia spełnia się obietnica dana Izraelowi, której szczególnie wyczekiwali *anawim*¹². Benedykt XVI odczytuje życie Niewiasty z Nazaretu w kluczu nadziei. Dla Niej w sposób najpełniejszy Słowo Boże jest źródłem nadziei i pociechy, bo to w Niej właśnie spełniają się mesjańskie proroctwa¹³. Wspólnota Ludu Bożego oczekująca ostatecznego spełnienia się czasów może zwracać się o Maryi w ufnej modlitwie oddającej ducha Jej świętego życia przenikniętego rozważaniem Pism: „Święta Maryjo, Ty należałaś do tych pokornych i wielkich dusz w Izraelu, które – jak Symeon – wyczekiwały «pociechy Izraela» (Łk 2,25), jak Anna oczekiwały «wyzwolenia Jerozolimy» (Łk 2,38). Ty żyłaś Świętymi Pismami Izraela, które mówiły o nadziei – o obietnicy danej Abrahamowi i jego potomstwu (por. Łk 1,55). Dlatego też pojmujemy święty lęk, jaki Cię ogarnął, gdy anioł Pana wszedł do Twojej izby i powiedział Ci, że masz wydać na świat Tego, który jest nadzieją Izraela i którego świat oczekuje. Dzięki Tobie, przez Twoje «tak», nadzieja tysięcy miała stać się rzeczywistością, wejść w ten świat i w jego historię. Pochyliłaś się przed wielkością tego zadania i powiedziałaś «tak»: «Oto ja, służebnica Pańska, niech mi się stanie według słowa twego» (Łk 1,38)»¹⁴. Maryja bowiem, stanowiąc część Narodu Wybranego jest wezwana do słuchania i rozważania przenikniętych nadzieją i pociechą Pism (por. Pwt 6,4). W rzeczywistości – jak zaznacza konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* – „wraz z Nią, wzniosła Córá Syjonu, po długim oczekiwaniu spełnienia obietnicy, przychodzi pełnia czasu i nastaje nowa ekonomia zbawienia, kiedy to Syn Boży przyjął z Niej ludzką naturę, aby przez tajemnice ciała swego uwolnić człowieka z grzechu»¹⁵. Tytuł „Córa Syjonu”, który współczesna mariologia także dzięki pracom egzegetycznym przypisuje Matce Jezusa, wskazuje także na Jej niezaprzeczną przynależność między innymi do duchowości Izraela¹⁶. W wymiarze eschatologicznym, jak uczy Sobór Watykański II, Maryja jest ponadto

¹² Por. M. Massini, *Spiritualità biblica. Temi e percorsi*, Paoline, Milano 2000, s. 380-386; A. Gelin, *Les pauvres que Dieu aime*, Cerf, Paryż 1967; E. Peretto, *Povera*, w: S. De Fiores-S. Meo (red.), *Nuovo Dizionario di Mariologia*, San Paolo, Cinisello Balsamo 1996⁴, s. 1015-1023; A. Serra, *Maria*, «... profondamente permeata dello spirito dei "poveri di Jahvé"» (RM 37). *Testimonianze biblico-giudaiche sul trionfo "fedeltà alla Legge di Dio – preghiera - liberazione"*, w: *Marianum* 50 (1988), s. 193-289; tenże, *Miryam Figlia di Sion. La Donna di Nazaret e il femminile a partire dal giudaismo antico*, Paoline, Mediolan 1997, s. 122-157.

¹³ Por. A. Langella, *Maria donna della speranza nella "Spe salvi"*, w: *Asprenas* 55(2008), s. 139-160.

¹⁴ *Spe salvi*, n. 50.

¹⁵ *Lumen gentium*, n. 55.

¹⁶ Por. P. Stefani, *Maryja, Córa Syjonu a hebrajskie korzenie Jezusa*, w: *Salvatoris Mater* 9(2007) nr 1-2, s. 11-2; E.L. Bartolini, *Figlia di Sion*, w: S. De Fiores-V. Ferrari Schiefer-S.M. Perrella (red.), *Mariologia*, dz. cyt., s. 551-556.

„znakiem pociechy i niezawodnej nadziei”¹⁷. Można tak o Niej mówić, ponieważ w swoim sercu rozważała zarówno to, co związane było z życiem i misją Jej Syna, jak i zapowiedzi męki i śmierci, przepelnione nadzieją zmartwychwstania, a dla uczniów Jezusa stała się punktem odniesienia oraz wsparciem w wierze i nadziei¹⁸. Benedykt XVI, w zakończeniu swojej encykliki o nadziei chrześcijańskiej, przypomina, iż Matka Jezusa, Niepokalana i Wniebowzięta na mocy eschatologicznych obietnic Jezusa jest adresatem, świadkiem i gwiazdą nadziei chrześcijańskiej¹⁹. Takie bowiem mówienie o Niej znajduje swoje zakotwiczenie w tekstach Nowego Testamentu, odczytanych w swej całości.

Na nowo temat związku Maryi ze Słowem Bożym pojawia się w bulli ogłaszającej i wyznaczającej zadania na Rok Wiary, który przeżywany był w Kościele katolickim z okazji pięćdziesiątej rocznicy inauguracji Soboru Watykańskiego II oraz dwudziestej rocznicy publikacji *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. W opublikowanym 11 października 2011 roku motu proprio *Porta fidei*, Papież Benedykt XVI wskazuje na cel mającego odbyć się Roku Wiary, a mianowicie „pomóc wszystkim wierzącym w Chrystusa uczynić bardziej świadomym i ożywić ich przywiązanie do Ewangelii, zwłaszcza w okresie głębokiej przemiany, jaki ludzkość przeżywa obecnie”²⁰. Ojciec Święty zatrzymuje się nad tematem wiary, podkreślając, iż „współczesny człowiek może na nowo odczuć potrzebę, by — jak Samarytanka — pójść do studni i słuchać Jezusa, który zachęca do wiary w Niego i czerpania z Jego źródła, tryskającego wodą żywą (por. J 4, 14). Musimy na nowo z chęcią karmić się Słowem Bożym, wiernie przekazywanym przez Kościół, i Chlebem życia, danymi jako wsparcie tym, którzy są Jego uczniami (por. J 6,51)”²¹. W świetle tych słów, jak i całego dokumentu, Papież podaje jako przykład osobę Najświętszej Maryi Panny, która poprzez swoją głęboko zakorzenioną wiarę była obecna przy Swoim Synu w najważniejszych momentach Jego mesjańskiej posługi, z miłością zachowując w swoim sercu wszystkie wydarzenia zbawcze przez Niego dokonane. „Przez wiarę Maryja – pisze Papież - przyjęła słowa anioła i uwierzyła w zapowiedź, że stanie się Matką Boga w posłuszeństwie swego oddania (por. Łk 1,38). Gdy nawiedziła Elżbietę, z Jej ust popłynęła pieśń na cześć Najwyższego, za cuda, jakich dokonuje w tych, którzy się Jemu powierzają (por. Łk 1,46-55). Z radością i drżeniem wydała na świat swego jedyne Syna, zachowując nienaruszone dziewictwo (por. Łk 2,6-7). Zaufawszy

¹⁷ *Lumen gentium*, n. 69.

¹⁸ Por. A. Serra, *Memoria e contemplazione (Lc 2, 19.51b)*, w: *Theotokos* 8 (2000), s. 839.

¹⁹ Por. *Spe salvi*, n. 50; S.M. Perrella, *Nella speranza siamo stati salvati. Maria madre e icona della speranza cristiana, «ancora sicura e solida per l'anima» (Eb 6,19)*, w: S.M. Cecchin (red.), *Llamados «a una esperanza viva» (1 Pt 1,3)*, PAMI, Città del Vaticano 2015, s. 175-260; zob. także B. Kochaniewicz, *Maryja a nadzieja chrześcijańska. Teologiczna wymowa tytułów maryjnych: Mater spei oraz Signum certae spei*, w: *Salvatoris Mater* 5(2003) nr 4, s. 168-192.

²⁰ *Porta fidei*, n. 8.

²¹ *Porta fidei*, n. 3.

swemu oblubieńcowi Józefowi, udała się z Jezusem do Egiptu, aby uratować Go przed prześladowaniami Heroda (por. Mt 2,13-15). Z tą samą wiarą szła za nauczającym Panem i pozostała z Nim aż do Golgoty (por. J 19,25-27). W wierze Maryja cieszyła się owocami zmartwychwstania Jezusa i zachowując w swoim sercu wszelkie wspomnienia (por. Łk 2,19.51), przekazała je Dwunastu, którzy byli zgromadzeni z Nią w Wieczerniku, aby otrzymać Ducha Świętego (por. Dz 1,14; 2,1-4)²². Benedykt XVI zwraca uwagę na słuchanie Słowa i na wiarę Dziewicy Maryi. W świetle tych papieskich stwierdzeń można powiedzieć, iż także po Zmartwychwstaniu Jezusa staje się Ona dla Apostołów i uczniów Jezusa świadkiem całego życia ich Mistrza, w szczególności sposobem świadkiem początków Jego ziemskiej egzystencji. Papież nie zatrzymuje się na prostym stwierdzeniu, iż Maryja słuchała Słowa i wiernie je zachowywała, lecz fragment Łukaszczej Ewangelii (Łk 2,19.51b) rozciąga także na okres popaschalny. Maryja Dziewica była dla pierwotnej wspólnoty Kościoła wyjątkowym świadkiem Jezusa przede wszystkim jako Jego Matka, ale i Uczennica²³. Fakt ten sprawił, iż Ona sama jak i cześć względem Niej znalazły swoje miejsce już na samym początku rozwoju popaschalnej wspólnoty chrześcijańskiej²⁴.

W posynodalnej adhortacji apostołkiej *Africae munus* z dnia 19 listopada 2011 roku, poświęconej Kościołowi w Afryce, powołując się na *duchowość komunii*, Benedykt XVI wskazuje, iż wzorem życia tą duchowością między braćmi i siostrami jest Matka Boga, „która potrafiła przyjąć Słowo Boże: słuchając Słowa, była w stanie rozumieć potrzeby ludzi i wstawiać się za nimi ze współczuciem”²⁵. Papieskie słowa nabierają jeszcze większego znaczenia w kontekście w jakim zostały spisane. Dla wiernych Kościoła w Afryce Maryja jest przede wszystkim Wielką Matką, która troszczy się o życie swoich dzieci, wysłuchuje je i pomaga w umacnianiu więzi między sobą²⁶.

Ważne z punktu widzenia teologicznego, mariologicznego, biblijnego, homiletycznego i liturgicznego są papieskie homilie wygłaszane w kontekście liturgicznym przy okazji świąt i uroczystości maryjnych (Uroczystość Bożej Rodzicielki, Wniebowzięcie, Niepokalane Poczęcie). Na podkreślenie zasługują także katechezy środowiskowych audyencji generalnych. Komentując teksty liturgiczne i czytania mszalne, również w tej części swojego papieskiego nauczania Benedykt XVI wielokrotnie przedstawia Maryję trwającą w postawie zasłuchania i w zażyłej wewnętrznej relacji z Bożym Słowem i Bożą wolą²⁷.

²² *Porta fidei*, n. 13.

²³ Por. A. Serra, *Sapienza e contemplazione secondo Lc 2, 19.51b*, Marianum, Rzym 1982, s. 271-272.

²⁴ Por. A. Valentini, *Lc 1,39-45: Primi indizi di venerazione della Madre del Signore*, w: E. Peretto (red.), *Aspetti della presenza di Maria nella Chiesa in cammino verso il Duemila*, Marianum, Rzym-Bologna 1989, s. 329-352.

²⁵ *Africae munus*, n. 35.

²⁶ Por. J.P. Lasoul, *Le rôle de la Sainte Vierge Marie dans la vie des chrétiens d'Afrique*, w: *Miles Immaculatae* 42(2006), s. 493-523.

²⁷ Por. S.M. Perrella, *L'apporto del magistero pontificio contemporaneo allo sviluppo e all'approfondimento del culto cristiano a Maria*, w: S.M. Maggiani-A. Mazzella (red.), *Liturgia e pietà mariana*

Tekstem biblijnym, na podstawie którego Benedykt XVI dokonuje takiej właśnie prezentacji osoby Dziewicy z Nazaretu, jest Jej pieśń uwielbienia, która od wieków stanowi część integralną codziennej modlitwy liturgicznej Kościoła, nie tylko katolickiego. Po raz pierwszy myśl o więzi Maryi ze Słowem Bożym, odnajdujemy w homilii z okazji Uroczystości Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, wygłoszonej 15 sierpnia 2005 roku w Castel Gandolfo. Fragment tej właśnie homilii stał się dla Benedykta XVI punktem odniesienia w jego dalszym maryjnym nauczaniu. Odwołując się do hymnu *Magnificat* (por. Łk 1,46b-55), który św. Łukasz wkłada w usta Maryi²⁸, Papież ukazuje piękno duszy Niewiasty z Nazaretu oraz Jej osobowość, przenikniętą duchowością i nadzieją mesjańskiego oczekiwania oraz spełnienia się obietnic danych przodkom²⁹.

W swoim nauczaniu Benedykt XVI zwraca uwagę na fakt, iż Dziewica Maryja jest „zawsze słuchająca, zawsze gotowa pełnić wolę Pana, jest przykładem dla wierzącego, który żyje poszukując Boga”³⁰. Jako córka Narodu Wybranego w sposób wzorczy „żyje zanurzona w słowach proroków, oczekując przyścia Pana”³¹. W innej ze swoich refleksji, odwołując się do modlitwy *lectio divina*, Papież wyjaśnia, iż „polega ona na dłuższym zatrzymaniu się nad tekstem biblijnym, czytając go wciąż od nowa, niemal *przeżywając go*, jak powiadają Ojcowie Kościoła i wyciskając zeń, by tak rzec, cały *sok*, aby zasilał medytację i kontemplację i zaczął nawadniać niczym osocze konkretne życie. Warunkiem *lectio divina* jest, aby umysł i serce oświecone były przez Ducha Świętego, to znaczy przez samego Inspiratora Pisma, a tym samym przyjęły postawę *nabożnego słuchania*. Postawa ta jest typowa dla Najświętszej Maryi, jak w sposób symboliczny ukazuje to ikona Zwiastowania: Panna przyjmuje niebiańskiego Zwiastuna, rozważając Pismo Święte, ukazane zwykle jako księga, którą Maryja trzyma w dłoniach, na swym łonie albo na pulpicie”³². Przykładem takiej artystycznej interpretacji może być między innymi fresk *Maryja z Magnificat* znajdujący się w bazylice Serwitów Maryi w Bolonii lub fresk *Maryja brzemienna* z 1455 roku autorstwa Piero della Francesca, obecnie przechowywany w muzeum w Monterchi³³. Niewątpliwie między innymi poprzez *drogę piękną*³⁴ artyści starali

---

a cinquant'anni dalla «Sacrosanctum concilium», Marianum, Rzym 2015, s. 272; P. Sartor, *La proposta della fede nelle omelie di Benedetto XVI*, w: *La Scuola Cattolica* 141(2013), s. 11-35.

²⁸ Por. A. Valentini, *Il problema dell'attribuzione del Magnificat*, w: *Theotokos* 5(1997), s. 643-674.

²⁹ Por. Benedykt XVI, *Homilia na Uroczystość Wniebowzięcia NMP* (15 sierpnia 2005 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. 1, s. 394-395.

³⁰ Tenże, *Aniol Pański* (4 grudnia 2005 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. 1, s. 928.

³¹ Tenże, *Rozważanie podczas Nieszporów* (26 listopada 2005 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. 1, s. 857.

³² Tenże, *Aniol Pański* (6 listopada 2005 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. 1, s. 760; por. Tenże, *Przemówienie do uczestników Międzynarodowego Kongresu z okazji 40 rocznicy ogłoszenia konstytucji dogmatycznej o Objawieniu „Dei Verbum”*, 16 września 2005, w: tamże, s. 553.

³³ Por. E. Ronchi (red.), *Maria nell'attesa del parto. Capolavori del patrimonio italiano del '300 e '400*, Libri Scheiwiller, Mediolan 2000.

³⁴ Por. K. Klauza, „*Via pulchritudinis*” w *mariologii*, w: *Salvatoris Mater* 15(2013) nr 1-4, s. 281-300.

się wrazić prawdę o wewnętrznym związku Dziewicy z Nazaretu ze Słowem, które medytuje i które w Niej staje się Ciałem. Fakt ten stał się również powodem dla którego Matka Jezusa stała się wzorem w modlitwie *lectio divina*³⁵. Ta „duchowa lektura”, która swe początki ma w średniowieczu, nie była oczywiście znana przez Matkę Jezusa w sensie technicznym, jednakże święty Łukasz, „wyznaczył cechy charakterystyczne dla *lectio divina* przeżywanego przez Maryję w dwóch fundamentalnych tekstach, umieszczonych przez niego jeden na zakończenie opisu narodzenia Jezusa a drugi w zakończeniu opisu Jego życia w Nazarecie”³⁶. W swoim nauczaniu Benedykt XVI przywołuje te dwa wydarzenia z życia Jezusa i Jego Matki, wskazując na przepełnioną mądrością zdolność Maryi do ustawicznego *przeżywania* Słów Przymierza (por. Łk 2,19.51b) i czynienia z nich codziennego pokarmu. W jednej z katechez środowych Ojciec Święty wyjaśnia, iż „Maryja zastanawia się, pyta o znaczenie takiego pozdrowienia (por. Łk 1,29)”³⁷. Kontynuując tę myśl wyjaśnia, iż „grecki termin używany w Ewangelii, aby zdefiniować “riflettere – rozważać”, “dielogizeto”, odwołuje się do rdzenia słowa “dialog”. To znaczy, że Maryja wchodzi w intymny dialog ze Słowem Bożym, które Jej zostało zwiastowane, nie rozważa go powierzchownie, ale zatrzymuje się nad nim, pozwala mu przeniknąć swój umysł i serce, aby zrozumieć to, co Pan chce od Niej – sens zwiastowania. Inny sygnał wewnętrznej postawy Maryi wobec działania Bożego, znajdujemy – zawsze w Ewangelii świętego Łukasza – w chwili narodzenia Jezusa. Po adoracji pasterzy stwierdza się, że Maryja «zachowywała wszystkie te słowa i rozważała je w swoim sercu» (Łk 2,19); możemy powiedzieć, że Ona “przechowywała razem”, “przedkładała razem” w swoim sercu wszystkie wydarzenia, które były Jej udziałem; umieszczała każdy pojedynczy element, każde słowo, każdy fakt w głębi siebie i konfrontowała wszystko, zachowywała, uznając, że wszystko to pochodzi z woli Bożej. Maryja nie zatrzymuje się na pierwszym powierzchownym zrozumieniu tego, co dzieje się w Jej życiu, ale potrafi patrzeć w głębię, pozwala interpelować się przez wydarzenia, przerabia je, rozróżnia i nabywa to zrozumienie, które tylko wiara może zagwarantować. To głęboka pokora posłusznej wiary Maryi, pozwala na przyjęcie w sobie również tego, czego nie rozumie w działaniu Boga, pozostawiając, aby Bóg otworzył Jej umysł i serce”³⁸. W innym miejscu swojego maryjnego nauczania, Benedykt XVI odwołuje się do obrazu „mozaiki”, którą poprzez swoje zasluchanie i kontemplację Maryja układa w całość. Ojciec święty podkreśla, iż „Ewangelista Łukasz przedstawia Ją jako Dziewicę

³⁵ Por. E. dal Cavolo, *Maria di Nazaret “icona” della lectio divina*, w: E.M. Toniolo, *Maria e la Parola di Dio rivelata, celebrata, vissuta*, Centro di Cultura Mariana «Madre della Chiesa», Rzym 2009, s. 173-184.

³⁶ M. Masini, *Lectio divina*, w: S. De Fiore-V. Ferrari Schiefer-S.M. Perrella (red.), *Mariologia*, dz. cyt., s. 673.

³⁷ Benedykt XVI, *Audiencja generalna* (19 grudnia 2012 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. VIII/2, s. 777.

³⁸ Tenże, *Audiencja generalna* (19 grudnia 2012 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. VIII/2, s. 777.

milcząca, wsłuchującą się stale w odwieczne Słowo, żyjącą Słowem Bożym. Maryja zachowuje w sercu słowa pochodzące od Boga i łączy je jakby w mozaikę, uczy się je przyjmować³⁹. Zwrócić należy uwagę, iż w świetle nauczania Papieża Ratzingera na nowo zostaje przypomniany wymiar pielgrzymowania Dziewicy Maryi w wierze, które to pielgrzymowanie ściśle wiąże się z postawą słuchania Słowa Bożego i życia nim w codzienności (por. Rz 10,17)⁴⁰.

Dla Benedykta XVI Dziewica z Nazaretu – Matka Mesjasza jest „Mistrzynią słuchania i wiernego przyłgnięcia do Boga”⁴¹, która „pomaga wierzącym trwać w postawie zasluchania w Pana”⁴² i przygotowania w własnym wnętrzu „miejsca na medytację nad słowem i wolą Boga”⁴³. Dla wspólnoty Kościoła, Niewiasta z Nazaretu pozostanie wzorem w stawianiu się „służebnicą Bożego Słowa”⁴⁴. W końcu „Maryja jest Matką i wzorem Kościoła, który w wierze przyjmuje Słowo Boże i ofiaruje się jak żyzna gleba w której On może kontynuować swoje dzieło zbawienia”⁴⁵.

3. Maryja, Matka Słowa Bożego i Matka wiary w *Verbum Domini*

Zwieńczeniem i syntezą nauczania Benedykta XVI o więzi Matki Jezusa z Bożym Słowem są wątki maryjne zawarte w posynodalnej adhortacji apostolskiej *Verbum Domini* o Słowie Bożym w życiu i misji Kościoła, opublikowanej 30 września 2010 roku. Ten papieski dokument jest owocem nie tylko osobistej refleksji Papieża nad misterium Słowa Bożego, ale także prac synodalnych XII Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów, które miało miejsce w Rzymie w dniach od 5 do 26 października 2008 r⁴⁶. Posynodalna adhortacja apostolska *Verbum Domini*, która znamienne zbiera nauczanie Benedykta XVI o związku Maryi z Bożym Słowem, jest jedynym dokumentem współczesnego magisterium Kościoła, który bezpośrednio mówi o tym wymiarze życia Matki Pana.

Podczas prac synodalnych, które zainspirowały Benedykta XVI do napisania i opublikowania adhortacji *Verbum Domini*, Niewiasta z Nazaretu została przedstawiona jako „biblioteka Słowa Bożego” oraz jako „autentyczny klucz do skarbnicy Pi-

³⁹ Tenże, *Homilia na Uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki* (1 stycznia 2006 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. II/1, s. 4.

⁴⁰ Tenże, *Anioł Pański* (12 marca 2006 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. II/1, s. 308.

⁴¹ Tenże, *Audiencja generalna* (1 marca 2006 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. II/1, s. 255.

⁴² Tenże, *Homilia w sanktuarium maryjnym Finibus Terrae w Leuca* (14 czerwca 2008 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. IV/1, s. 1001.

⁴³ Tenże, *Audiencja generalna* (17 sierpnia 2011 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. VII/2, s. 95.

⁴⁴ Tenże, *Anioł Pański* (6 listopada 2005 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. I, s. 760.

⁴⁵ Tenże, *Homilia na uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki* (1 stycznia 2012 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. VIII/1, s. 2.

⁴⁶ Por. N. Eterović (red.), *La Parola di Dio nella vita e nella missione della Chiesa. XII Assemblea Generale Ordinaria del Sinodo dei Vescovi. Esortazione Apostolica Postsinodale "Verbum Domini"*, LUP, Città del Vaticano 2011.

sma świętego⁴⁷. Maryja w wyjątkowy sposób pomaga odkryć bogactwo Biblii oraz dostrzec piękno Bożego zamysłu względem świata, ludzkości i każdego człowieka. Temat związku Maryi ze Słowem Bożym był obecny i podkreślany już podczas obrad synodalnych. Wśród uczestników Synodu, którzy w swoich wystąpieniach na auli synodalnej odwoływali się do związku Maryi ze Słowem Bożym byli między innymi: Nikola Eterović, Marc Quillet, Tomasz Peta, Crescenio Sepe, Ennio Antonelli oraz Zbigniew Kiernikowski⁴⁸.

W posynodalnej adhortacji apostołskiej *Verbum Domini*, będącej zarazem jedynym dokumentem papieskim w epoce posoborowej całościowo poświęconym Słowu Bożemu, Dziewica Maryja jest ukazana w relacji do Słowa Bożego, jako wcielonego *Logos* oraz w relacji do księgi Pisma świętego⁴⁹, a także do wspólnoty Kościoła, która jest adresatem i służebnicą Słowa. Znamienne są numery 27 i 28 tegoż dokumentu umieszczone w części zatytułowanej: *Odpowiedź dana przez człowieka Bogu, który mówi*. Ponadto odniesienia do postaci Matki Jezusa żyjącej w szczególnej więzi ze Słowem Bożym odnaleźć można w innym numerach papieskiej adhortacji o Słowie Bożym. Ważnym dla nas jest zakończenie adhortacji, w której Ojciec święty dokonuje swoistej refleksji nad związkiem słuchania Słowa Bożego i radością, powołując się na Maryję, nazywając ją *Matką wiary i Matką radości* (*Mater fidei et Mater laetitiae*)⁵⁰.

3.1. Wiara Maryi rodzi się ze słuchania (por. Rz 10,17)

Słuchanie Słowa i wiara są ze sobą ściśle powiązane. Wiara nie wzrasta i nie umacnia się jeśli nie jest ciągle żywna Słowem. Podczas Synodu Biskupów o Słowie Bożym zostało podkreślone, iż „człowiek odpowiada Bogu w pełnej wolności i posłuszeństwem wiary (por. Rz 1,5; 2 Kor 10,5-6; *Dei Verbum*, n. 5) – i w tym sensie – Maryja, Matka Jezusa, uosabia (...) to posłuszeństwo wiary w sposób wzorczy, jest Ona także archetypem Kościoła, który słucha i przyjmuje Słowo”⁵¹. Wyrażenie użyte przez św. Pawła w Liście do Rzymian wskazuje istotnie na zasadniczy wymiar życia chrześcijańskiego oraz życia wspólnoty wierzących⁵². W odniesieniu do tego aspektu Benedykt XVI pisze w *Verbum Domini*: „Istotnie, dzięki głoszeniu słowa Bożego rodzi się wiara, z którą całym sercem przyjmujemy objawioną nam prawdę

⁴⁷ *Relatio post disceptationem*, s. 538.

⁴⁸ Por. E.M. Toniolo, *La persona e la missione di Maria nel Sinodo dei Vescovi sulla Parola di Dio*, w: tenże (red.), *Maria nel cuore della Parola di Dio donata accolta trasmessa*, Centro di Cultura Mariana «Madre della Chiesa», Rzym 2009, s. 279-316

⁴⁹ Por. T. More Garret, *Mary, Scripture and the challenge of „Verbum Domini”*, w: *Ephemerides Mariologicae* 65(2015), s. 233-246.

⁵⁰ Por. *Verbum Domini*, n. 124.

⁵¹ *Propositio*, 4, w: *Enchiridion Vaticanum*, vol. 25, nn. 1789-1799, s. 1013-1014.

⁵² Por. G. Cicchese, *Una fede „umana”*, w: P. Coda-Ch. Hennecke (red.), *La fede. Evento e promessa*, Città Nuova, Rzym 2000, s. 94.

i powierzamy całych siebie Chrystusowi: «wiara rodzi się z tego, co się słyszy, tym zaś, co się słyszy, jest słowo Chrystusa» (Rz 10,17). Dzieje zbawienia pokazują nam stopniowo ten ścisły związek między słowem Bożym i wiarą, który urzeczywistnia się w spotkaniu z Chrystusem. Dzięki Niemu bowiem wiara przybiera kształt spotkania z Osobą, której powierzamy własne życie. Jezus Chrystus jest dziś nadal obecny w historii w swoim ciele, którym jest Kościół, dlatego akt naszej wiary jest zarazem aktem osobistym i kościelnym⁵³. Osoba, która pozwala się kształtować przez słuchane i medytowane Słowo, jest w przedziwny sposób wprowadzana w pełnię życia chrześcijańskiego. W jego świetle może dostrzec piękno i głębię spotkania z Jezusem Chrystusem. W świetle Słowa Bożego widać dokładnie sposób w jaki osoba Dziewicy z Nazaretu została przez nie ukształtowana i poprowadzona, co uzdolniło Ją między innymi do dojrzałej odpowiedzi na wezwanie Boga (por. Łk 1,26-38). Istotnie „na drodze chrześcijańskiego dojrzewania wiary Dziewicy dostrzega się podwójną wzorczość: jest Ona wzorem do naśladowania, jest także obecna w sposób aktywny i przedziwny w historii zbawienia (...) Jako ikona naszej drogi wiary Maryja jest wzorem do naśladowania, który ukazując bogactwo chrześcijańskiej wiary⁵⁴.

Podkreślić należy, wraz z włoskim teologiem Mario Giulio Masciarelli, iż „nie można Maryi nazwać *wierzącą*, lecz musimy nazywać ją *Wierzącą*. Jest *Wierzącą* ponieważ słuchała Słowa Bożego: także do niej odnosi się przedziwna logika o której mówi święty Paweł: *Wiara pochodzi ze słuchania* (por. Rz 10,17). Ona jest *Wierzącą* z tych samych powodów: ponieważ słuchała Słowa, lecz czyniła to z intensywnością, z ciągłością i z głębokością bezkonkurencyjną. Ponieważ była stworzona przez Słowo, jest także *Wierzącą*, narodzoną ze Słowa, przez to Słowo pocieszana, motywowana i karmiona w całym swoim istnieniu jako Uczennica i Matka Mesjasza⁵⁵.

3.2. Wzajemność pomiędzy Słowem a wiarą

Wzajemność między słuchaniem Słowa Bożego i wiarą, o których mówi się w *Verbum Domini*, znajduje swoją pełną realizację i wzorczość w osobie Dziewicy z Nazaretu. Benedykt XVI, czyniąc swoim pragnieniem ojców synodalnych, zwraca uwagę, iż „trzeba spoglądać na Tę, w której w sposób doskonały zaistniała wzajemność między Słowem Bożym i wiarą, czyli na Maryję dziewicę, która poprzez swoje tak wobec słowa Przymierza i swojego posłannictwa (por. Pwt 28,1-2.15.45; 32,1; Jr 7,22-28; Ez 2,8; 3,10; 6,3; 13,2; Za 3,8; Rz 10,14-18; 1 Tes 2,13) doskonale wypełnia Boże powołanie ludzkości⁵⁶. Kontynuując tę myśl Papież podkreśla fakt, w którym „ludzka rzeczywistość, stworzona przez Słowo, znajduje swoją doskonałą postać

⁵³ *Verbum Domini*, n. 25.

⁵⁴ A. Grasso, *Maria di Nazareth. Saggi teologici*, Editrice ISTINA, Siracusa 2011, s. 60-61.

⁵⁵ M.G. Masciarelli, *Il primato della Parola e il suo ascolto: Maria modello del credente*, w: E.M. Toniolo (red.), *Maria nel cuore della Parola di Dio donata accolta trasmessa*, dz. cyt., s. 211.

⁵⁶ *Verbum Domini*, n. 27.

właśnie w posłusznej wierze Maryi. Ona to od Zwiastowania aż po Zesłanie Ducha Świętego jawi się nam jako niewiasta w pełni gotowa do pełnienia woli Bożej. Jest Niepokalanym Poczęciem Ta, którą Bóg nappełnił łaską (por. Łk 1,38). Jej posłuszna wiara kształtuje w każdej chwili Jej życie w odniesieniu do inicjatywy Boga. Zasłuchana Dziewica żyje w pełnej harmonii ze Słowem Bożym; zachowując w swym sercu wydarzenia z życia swego Syna, niejako układa z nich jedną mozaikę (por. Łk 2,19.51)⁵⁷. W tym miejscu Benedykt XVI odwołuje się do cytowanego wcześniej fragmentu z *Sacramentum caritatis*.

Benedykt XVI, świadomy ważności tego aspektu życia chrześcijańskiego, podaje jako przykład wiary Maryję z Nazaretu, bowiem „Jej posłuszna wiara kształtuje w każdej chwili Jej życie w odniesieniu do inicjatywy Boga”⁵⁸. Ojciec Święty, w ten sposób podając konkretny przykład wzajemności istniejącej między słuchaniem a wiarą zachęca Kościół do odkrycia piękna wiary chrześcijańskiej, która wyraża się na różne sposoby, poprzez różne kultury i języki, lecz zawsze jest to sama wiara w Boga Ojca, Syna i Ducha Świętego⁵⁹. Warto w tym miejscu przywołać stwierdzenie włoskiego mariologa Stefano De Fiores, który zaznacza, iż „wiara Maryi nie jest zwykłym zachowywaniem tego, co mówi Bóg. Jest także darem z siebie, i przede wszystkim kontaktem z niewypowiedzianą boską tajemnicą w którą wchodzi Ona coraz bardziej, stopniowo jak Jej życie idzie naprzód w harmonii z życiem Jej Syna. W tym kontakcie potrzebna jest ciężka praca medytacji, wraz z którą Maryja poszukuje zrozumienia wydarzeń z życia Jezusa (Łk 2,19.51), które ukazują tajemnicze i trudne do zrozumienia oblicze Boga”⁶⁰. Benedykt XVI, dla którego Maryja jest ikoną posłuszeństwa w wierze⁶¹, w swoim maryjnym nauczaniu przypomina słynne stwierdzenie św. Augustyna, zgodnie z którym Dziewica Maryja w pierw nim poczęła Słowo w swoim łonie, poczęła Je w swoim sercu⁶². Dlatego też, w *Verbum Domini* wskazuje na prawdę, iż jest Ona „dla każdego wiernego wzorem uległego przyjęcia słowa Bożego. Ona «zachowywała wszystkie te sprawy i rozważała je w swoim sercu» (Łk 2,19; por. 2,51), umiała dostrzec «w wielkim planie Bożym głęboką myśl łączącą wydarzenia, czyny i rzeczy, pozornie ze sobą niepowiązane»”⁶³.

⁵⁷ Tamże.

⁵⁸ Por. Tamże.

⁵⁹ Por. E. Scognamiglio, *La Trinità nella passione del mondo. Approccio storico-critico, narrativo e simbolico*, Paoline, San Paolo 2000, s. 220-350.

⁶⁰ S. De Fiores, *Santa Maria*, w: tenże, *Maria. Nuovissimo Dizionario*, EDB, Bolonia 2006, vol. 2, s. 1461.

⁶¹ Por. Benedykt XVI, *Audiencia generalna* (19 grudnia 2012 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. VIII/2, s. 773-777.

⁶² Por. Tenże, *Homilia na Wniebowzięcie NMP*, (15 sierpnia 2006 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. II/2, s. 122; por. M. Gilski, *Mariologia kontekstualna św. Augustyna*, KUL, Lublin 2006, s. 66-72.

⁶³ *Verbum Domini*, n. 87.

3.3. Maryja wzorem w otwarciu się na Boga i człowieka

Sytuując swoje nauczanie w kontekście problemów i dylematów człowieka związanych z wiarą w Boga i życiem wiary, Papież zaznacza, iż misterium Maryi odsyła do fundamentalnej rzeczywistości ludzkiej egzystencji jaką jest otwarcie się człowieka na Boga. „Maryja – pisze Benedykt XVI - jest także symbolem otwarcia się człowieka na Boga i innych”⁶⁴.

Katechizm Kościoła Katolickiego zwraca uwagę, iż „pragnienie Boga jest wpisane w serce człowieka, ponieważ został on stworzony przez Boga i dla Boga. Bóg nie przestaje przyciągać człowieka do siebie i tylko w Bogu człowiek znajdzie prawdę i szczęście, których nieustannie szuka”⁶⁵. Człowiek jest *capax Dei*, zdolny swoimi naturalnymi siłami dojść do poznania Boga i Jego działania w świecie i w życiu poszczególnych osób⁶⁶. Również konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes* Soboru Watykańskiego II podkreśla prawdę teologii chrześcijańskiej o otwarciu się człowieka na Boga, na zdolności do kochania Go⁶⁷. W adhortacji *Verbum Domini* przypomniane zostaje ponadto, iż „Bóg uczynił każdego z nas zdolnymi do słuchania Słowa Bożego i odpowiadania na nie. Człowiek jest stworzony w Słowie i w nim żyje; nie może zrozumieć samego siebie, jeśli nie otwiera się na ten dialog. Słowo Boże ukazuje synowską i relacyjną naturę naszego życia”⁶⁸. Grzech natomiast – jak przypomina *Verbum Domini* - jest niesłuchaniem Słowa Bożego, a w efekcie zamknięciem się na dar⁶⁹. Człowiek współczesny, który niejednokrotnie zatracił sens życia i kroczenia ku Bogu, potrzebuje - jak to określa posynodalna adhortacja apostołska o Słowie Bożym - ponownego otwarcia się na Boga. Zatem w działalności Kościoła „nie ma rzeczy ważniejszej od tej, aby otworzyć na nowo dzisiejszemu człowiekowi dostęp do Boga – do Boga, który przemawia i przekazuje nam swoją miłość, abyśmy mieli życie w obfitości (por. J 10,10)”⁷⁰. Słowo Boże wprowadza człowieka w przedziwny dialog z Bogiem, który uczy nas samych jak mamy z nim rozmawiać. Objawienie się Boga człowiekowi, dokonane w wydarzeniu Jezusa Chrystusa, skłania chrześcijanina do ponownego postawienia pytania o siebie samego, jako *sluchacza* Słowa oraz jako *pytającego*, który został zaproszony do wejścia w komuniję z Trójjedynym⁷¹.

⁶⁴ *Verbum Domini*, n. 27.

⁶⁵ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, n. 27.

⁶⁶ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nn. 31-35.

⁶⁷ Por. F.G. Brambilla, *Antropologia teologica. Chi è l'uomo perché te ne curi?*, Queriniana, Brescia 2005, s. 361-400; L. Di Girolamo, *La fede ecclesiale di Maria*, w: G. Pasquale-C. Dotolo (red.), *Amore e verità. Sintesi prospettica di Teologia Fondamentale. Studi in onore di Rino Fisichella*, LUP, Città del Vaticano 2011, s. 532-533.

⁶⁸ *Verbum Domini*, n. 22.

⁶⁹ Por. *Verbum Domini*, n. 26.

⁷⁰ *Verbum Domini*, n. 2.

⁷¹ Por. R. Fisichella, *La fede come risposta di senso. Abbandonarsi al mistero*, Paoline, Mediolan 2005,

Człowiek „jest otwarty na transcendencję i na możliwość objawiania się Boga: ostatecznie człowiek jest *zdolny do słuchania Słowa Bożego*”⁷². W tym kontekście Angelo Amato, włoski teolog i kardynał, pisze, iż „być stworzonym na obraz Boży oznacza posiadać powołanie do życia w dialogu z Bogiem, oznacza być zdolnym do słuchania Jego Słowa, dzielenia z Nim historii, życia w komunii z Nim: chodzi bowiem o relację osoby ludzkiej przeżywającej własną wolność w odniesieniu do Boga”⁷³. Dziewica z Nazaretu, stworzona na obraz i podobieństwo Boże, jest zdolna do wejścia z Nim w szczególnego rodzaju dialog, przez co jest bez wątpienia w wymiarze ludzkim „*capax Dei*, słuchaczem Słowa, otwartą i gotową do słuchania”⁷⁴. Ten wymiar Jej ziemskiej egzystencji sprawia, że staje się Ona swego rodzaju *paradygmatem*, wzorem we wchodzeniu w relacje z Bogiem i ludźmi. Otwarcie się Maryi na Boga i drugiego człowieka znajduje swój wyraz w zdolności słuchania i ludzkiego zrozumienia, empatii, w wyjątkowej dyspozycyjności w pełnieniu woli Bożej i w pozwoleniu na prowadzenie się przez Ducha (por. J 16,7.12-15; Rz 8,14). Wskazuje to zatem na zdolność do wybierania Boga i życia zgodnego z Jego zamysłem miłości. Jest to życie prawdziwie teologalne, zdolne do inteligentnego, w pełni wolnego i odpowiedzialnego zaśłuchania się w głos Pana⁷⁵. Matka Jezusa, a zarazem Matka Kościoła jest wzorem takiego zaśłuchania, które w efekcie prowadzi do poznania Objawienia oraz przyjęcia Go w konkretnym życiu⁷⁶. Wymaga to niewątpliwie dojrzałych i konkretnych aktów świadczących o wewnętrznej zgodności woli Bożej z wolą ludzką. Niewiasta z Nazaretu uczy otwarcia się na to Słowo i wiernego zachowywania Go, jest bowiem adresatem i spełnieniem się słów Jezusa: „błogosławieni są ci, którzy słuchają Słowa Bożego i zachowują je wiernie” (Łk 11,28).

Należy przypomnieć, iż otwarcie się na drugiego człowieka w przypadku Najświętszej Maryi Panny polega przede wszystkim na otwarciu się na dar Życia podczas Zwiastowania. W Niej Słowo stało się ciałem i zamieszkało między nami (por. J 1,14). Kolejnym aktem miłości i miłosierdzia Maryi jest Jej obecność w domu Zachariasza (por. Łk 1,39-45). W Kanie Galilejskiej (por. J 2,1-11) dostrzega Ona brak wina i oczekuje z ufnością, że Jej Syna dokona pierwszego z cudów. Jawi się więc jako kobieta, która kocha, bo doświadczyła miłości⁷⁷ a teraz coraz bardziej i z większą intensywnością, szuka szczęścia i radości nowożeńców oraz szczęścia

s. 28-29; C. Dotolo, *La rivelazione cristiana. Parola evento mistero*, Paoline, Mediolan 2002, s. 34.

⁷² S. Pié-Ninot, *La teologia fondamentale. "Rendere ragione della speranza" (1 Pt 3,15)*, Queriniana, Brescia 2002, s. 77.

⁷³ A. Amato, *Maria di Nazareth, paradigma dell'antropologia cristiana*, w: *Miles Immaculatae* 41(2005), s. 53.

⁷⁴ A. Staglianò, *Serva della Parola: Maria di Nazaret nel suo mistero*, w: *Miles Immaculatae* 44(2008), s. 494.

⁷⁵ Por. S.M. Perrella, *Maria di Nazaret, la credente*, w: *Kairós* 3(2013), s. 100.

⁷⁶ Por. J.G. Roten, *Marie «Matrice de l'identité ecclésiale». Le rôle de la Vierge dans l'évangélisation*, w: *Marianum* 73(2011), s. 301-302.

⁷⁷ Por. A. Rybicki, *Maryja: dzieło życia wyrosłe z miłości*, w: *Salvatoris Mater* 8(2006) nr 3-4, s. 50-63.

tych, którzy w Oblubieńcu rozpoznają i otworzą się na prawdziwego Dawcę Miłości⁷⁸. Wyniki badań współczesnej teologii biblijnej pozwalają na mówienie o tym, iż Dziewica Maryja pod Krzyżem Jezusa (por. J 19,25-27), z jednej strony została powierzona umiłowanemu uczniowi, z drugiej zaś to Ona sama w osobie ucznia przyjmuje wspólnotę Kościoła i staje się jego Matką. W decydującym momencie historii zbawienia Maryja jest wezwana do otwarcia się na dar nowej relacji w osobie ucznia stojącego wraz z Nią pod Krzyżem oraz do otwarcia się na relacje z uczniami Jezusa wszystkich czasów⁷⁹. Maryja jest kobietą, która miłuje bezwarunkowo, kocha każdego kogo spotka na drodze swojego powołania jako Dziewica i Matka Mesjasza. Poprzez wolną odpowiedź na Bożą propozycję i dyspozycyjność stała się doskonałym modelem życia chrześcijańskiego, ponieważ „bardziej niż inni chrześcijanie ukochała i uwierzyła, bardziej niż oni wszyscy uwierzyła miłości”⁸⁰. Taka postawa jest bez wątpienia owocem charakterystycznego dla Jej postawy słuchania i kontemplacji woli Bożej.

3.4. Zażyłość ze Słowem Bożym

W *Verbum Domini* kilkakrotnie podkreśla się wartość życia w bliskości i zażyłości ze Słowem Bożym. Chodzi oczywiście o zażyłość nie tylko z Pismem świętym, ale nade wszystko z osobą Jezusa Chrystusa, Słowa Wcielonego. W oryginalnym tekście adhortacji dla wyrażenia tej postawy wobec Słowa zostały użyte naprzemiennie trzy łacińskie słowa: *consuetudinem, familiaritatis, habitudinem*⁸¹. Zażyłość jest postawą, która wskazuje na bliskość, intymność, zaufanie, serdeczność, prostotę, przyjaźń, znajomość i odwołuje się do relacji międzyludzkich. Zażyłość charakteryzowała

⁷⁸ Por. M.G. Masciarelli, *La Vergine Maria nell'enciclica «Deus caritas est» e nel contesto del magistero di Benedetto XVI*, art. cyt., s. 33.

⁷⁹ Por. A. Serra, *Maria presso la Croce. Solo l'Addolorata? Verso una rilettura dei contenuti di Giovanni 19,25-27*, Messaggero, Padwa 2011, s. 206.

⁸⁰ Por. M.G. Masciarelli, *La Vergine Maria nell'enciclica «Deus caritas est» e nel contesto del magistero di Benedetto XVI*, art. cyt., s. 37.

⁸¹ - «His in adiunctis in mentem revocare cupimus consuetudinem Mariae cum Verbo Dei» (*Verbum Domini*, n. 28, w: *Enchiridion Vaticanum*, vol. 26, n. 2269, s. 1540); - «Verbum igitur ex origine non est nobis alienum atque creatio optata est in familiari necessitudine cum vita divina» (*Verbum Domini*, n. 50, w: tamże, vol. 25, n. 2309, s. 1592); - «Huiusmodi incrementum non poterit non augere inter fideles familiaritatem cum Verbo Dei» (*Verbum Domini*, n. 62, w: tamże, n. 2330, s. 1620); - «ut in Populo Dei maiorem in dies foveamus habitudinem cum Verbo Dei in ambitu actionum liturgicarum vel eorum quae ad eas referentur» (*Verbum Domini*, n. 64, w: tamże, n. 2332, s. 1620); - «Quamobrem ipse sacerdos primum magnam personalem consuetudinem cum Verbo Dei fovere debet» (*Verbum Domini*, n. 80, w: tamże, n. 2356, s. 1642); - «ad discernendam voluntatem Dei per consuetudinem cum Verbo Dei» (*Verbum Domini*, n. 84, w: tamże, n. 2364, s. 1650); - «ut fiduciam familiaritatemque erga sacram Scripturam adipiscantur» (*Verbum Domini*, n. 104, w: tamże, n. 2401, s. 1690); - «Quapropter in omnium christianorum memoriam referimus nostram personalem et communitariam consuetudinem cum Deo pendere ab incremento nostrae familiaritatis cum divino Verbo» (*Verbum Domini*, n. 124, w: tamże, n. 2432, s. 1720-1722).

się powinna miłością, zaufaniem, pomocniczością, otwartością na potrzeby innych, wiernością, współczuciem oraz duchową bliskością między osobami. W tym sensie zażyłość ze Słowem Bożym jest szczególnym, pogłębionym i indywidualnym związkiem miłości z Bogiem, który mówi do człowieka i zaprasza go do wejścia z Nim w dialog i do współpracy. Zażyłość może być również określana jako syntonía, harmonia myśli oraz woli. Istotnie, ten kto żyje z drugą osobą w zażyłości istnieje między nimi szczególna harmonia (z języka greckiego: *syn* i *tonos*). Kwestia zażyłości ze Słowem Bożym pojawia się w różnych kontekstach, między innymi w odniesieniu do życia kapłanów, osób konsekrowanych, młodzieży a także rodzin. Słowo Boże, skierowane do każdego człowieka, zaprasza go do wejścia z Nim w relację charakteryzującą się szczególną intensywnością, bliskością a nawet poufałością i naturalnością. Ojciec Święty mówiąc o zażyłości ze Słowem Bożym podkreśla zatem wymiar relacyjny życia człowieka. W świetle tego papieskiego stwierdzenia, można i należy rozwijać osobisty i wspólnotowy związek z Bożym Słowem, co stanowi odpowiedź na miłość Jezusa wyrażoną w słowach: «Nazwałem was przyjaciółmi moimi i oznajmiłem wam wszystko, co usłyszałem od Ojca mego» (J 15,15).

Żyć w zażyłości ze Słowem Bożym oznacza żyć w zażyłości z Bogiem, który najpełniej objawił swoją miłość w Jezusie Chrystusie. Dokonuje się to wtedy, gdy człowiek akceptuje działanie w nim Ducha Świętego i otwiera się na nie by zostać doprowadzonym do poznania Prawdy (por. J 16,13). W kształtowaniu tej postawy wierzącemu pomaga również Liturgia Kościoła, podczas której Słowo Boże jest głoszone i celebrowane. W tym kontekście Benedykt XVI w jednej ze swoich homilii przypomina, iż musimy zrozumieć, iż liturgia w swej istocie pomaga człowiekowi w życiu w bliskości z Bogiem, dlatego też powinna stać się „duszą” każdego dnia⁸². Ten wymiar życia wyraża również stwierdzenie *Verbum Domini* w którym podkreśla się, iż „Kościół zawsze dawał bowiem wyraz świadomości, że w czynności liturgicznej Słowo Boże łączy się z wewnętrznym działaniem Ducha Świętego, który sprawia, że działa ono w sercu wiernych”⁸³. Taka relacja jest cechą charakterystyczną osobowości Matki Pana, która zostaje ukazana przez Benedykta XVI jako wzór w rozwijaniu bliskości z Bożym Słowem. Dziewica z Nazaretu jest zatem modelem życia w zażyłości ze Słowem Wcielonym, którego jest Matką oraz zażyłości z Pismem świętym. Już bowiem w *Instrumentum laboris*, przeznaczonym na Synod Biskupów o Słowie Bożym, wskazując na postaci biblijne odznaczające się szczególnym związkiem ze Słowem wymienia się Maryję, która w sposób nieporównywalny żyła w ustawicznej bliskości ze Słowem. Ta postawa Maryi wynika z faktu, iż została Ona wychowana w kulturze słuchania charakteryzującej życie duchowe Narodu Wy-

⁸² Por. Benedykt XVI, *Homilia podczas Mszy Krzyżma* (20 marca 2008 r.), w: *Insegnamenti di Benedetto XVI*, vol. IV/1, s. 444-445.

⁸³ *Verbum Domini*, n. 52.

branego⁸⁴. W Starym Testamencie osoby, które słuchają Słowa Bożego, są określane mianem oblubienicy, przyjaciela, siostry lub matki, syna lub brata⁸⁵. Dla Maryi ten wymiar duchowości Izraela stanowił część Jej codziennego życia i modlitwy⁸⁶. Jej duchowość jest inspirowana tekstami biblijnymi, o czym świadczy między innymi wspomniany już hymn *Magnificat*. Zasłuchanie się Maryi w Słowo to słuchanie, które kocha; Maryja nosi to Słowo w swoim sercu, i nieustannie rozważa swoją przynależność do Boga i powołanie do świętości⁸⁷.

3.5. Kościół wraz z Maryją słucha Słowa

W *Verbum Domini* zostaje podkreślona prawda, iż Maryja „jest figurą Kościoła wsłuchującego się w Słowo Boże, które w Niej staje się ciałem”⁸⁸. Istotnie, Kościół jest powołany do stawania się przestrzenią i rzeczywistością, w której to Słowo będzie z każdym dniem stawało się coraz bardziej pokarmem dla wierzących. Podczas Synodu Biskupów o Słowie Bożym zostało podkreślone znaczenie wspólnoty Kościoła, jako „domu Słowa Bożego”⁸⁹. „Kościół – jak przypomina *Verbum Domini* – jawi się jako środowisko, w którym dzięki łasce możemy doświadczyć tego, o czym mówi Prolog św. Jana: «Wszystkim tym jednak, którzy Je przyjęli, dało moc, aby się stali dziećmi Bożymi»”⁹⁰.

Kościół, jako pielgrzymująca w wierze wspólnota uczniów Jezusa, w Słowie Bożym odnajduje sens i punkt odniesienia w nieustannym dążeniu do spotkania z Jezusem - Słowem Wcielonym. Dlatego też Benedykt XVI ukazuje Maryję jako ikonę „czynnego słuchania, które pozwala na głębokie przyjęcie, przyswojenie, w którym Słowo staje się formą życia”⁹¹. Uważne wsłuchiwanie się w Słowo i kształtowanie w wierzących tej postawy wiary są jednymi z najważniejszych zadań jakie stoją przed ochrzczonymi. W *Verbum Domini* wielokrotnie podkreśla się konieczność zwrócenia uwagi na ten wymiar chrześcijańskiej formacji. Nie chodzi tylko katechumenów, ale i tych wszystkich, którzy przez chrzest zostali już włączeni do Kościoła. Aktywne zaangażowanie się wierzącego/ochrzczonego w rozwój duchowości słuchania powinno stać się jednym z podstawowych wymiarów codziennego upo-

⁸⁴ Por. *Instrumentum laboris*, n. 25.

⁸⁵ Por. A. Serra, *La presenza e la funzione della madre del Messia nell'Antico Testamento. Principi per la ricerca e applicazioni*, in Aa. Vv., *Dizionario di Spiritualità Biblico-Patristica. Maria di Nazaret*, Borla, Rzym 2005, s. 134-136.

⁸⁶ Por. I. Gargano, *Maria e la Parola. Un'esperienza di lectio divina*, Paoline, Mediolan 2003, s. 29; G. Grossi, *Maria custodiava e meditava la Parola*, Messaggero, Padova 2003, s. 8.

⁸⁷ Por. B. Costacurta, *Maria e la Parola*, w: *Vita Consacrata* 39(2003), s. 459; M.R. Massa, *Maria: custode della Parola*, w: *Ecclesia Mater* 41(2003), s. 104-105.

⁸⁸ *Verbum Domini*, n. 27.

⁸⁹ Por. *Messaggio finale*, w: *Enchiridion Vaticanum*, vol. 25, nn. 1745-1755, s. 986-990.

⁹⁰ *Verbum Domini*, n. 51.

⁹¹ *Verbum Domini*, n. 27.

dabniania się do Chrystusa. Ewangeliczna postawa Maryi, Dziewicy kontemplującej i słuchającej ukierunkowuje życie wiary, rodzące się ze słuchania Słowa Bożego (por. Rz 10,17). Celem odkrywania piękna i bogactwa wiary, pogłębiania jej i dzielenia się nią z innymi oraz karmienia się Słowem Bożym jest doprowadzenie do tego, aby Chrystus rodził się w nas każdego dnia. Istotnie „to, co przydarzyło się Maryi, codziennie może na nowo dokonywać się w każdym z nas, gdy słuchamy Słowa Bożego i sprawujemy sakramenty”⁹². Warto zatem „nad nim medytować, ażeby dzięki skutecznemu działaniu Ducha Świętego nadal mieszkało i żyło w nas przez wszystkie dni naszego życia i do nas mówiło”⁹³.

Maryja jest więc dla Kościoła wszystkich czasów i dla każdego wierzącego autentycznym i żywym katechizmem wiary, sytuując się pomiędzy nauczaniem a świadectwem życia chrześcijańskiego. Jak zaznacza Papież, odniesienie do Matki Bożej pokazuje nam, że „działanie Boga w świecie zawsze ma związek z naszą wolnością, ponieważ w wierze Słowo Boże nas przemienia”⁹⁴. Dlatego też naśladowanie Jej cnót, a w szczególności sposób Jej wiary, nadziei i miłości nie oznacza wykluczenia z tej dynamiki naśladowania Chrystusa, wręcz przeciwnie sprawia to, iż chrześcijanin jest coraz bardziej zjednoczony z Chrystusem i do Niego podobny⁹⁵. Ponadto zwrócić należy uwagę, iż „Kościół, naśladowując Maryję, nie upodabnia się do czegoś obcego, do czegoś poza sobą, nie zaprzecza sam sobie, lecz siebie odnajduje; i tym samym odnajduje Chrystusa, ponieważ dynamizmem, który Maryja i Kościół posiadają wspólnie jest życie Chrystusa”⁹⁶.

3.6. Słuchanie Słowa Bożego i radość

Kolejnym tematem o charakterze maryjnym, obecnym w *Verbum Domini*, jest związek radości i słuchania Słowa Bożego. Prawdziwa (ewangeliczna) radość jest owocem pełnego i dojrzałego przyjęcia z wiarą Słowa Bożego. W posynodalnym dokumencie zostało podkreślone, iż „nieodwołalnym darem i zadaniem Kościoła jest dzielenie się radością rodzącą się ze spotkania z Osobą Chrystusa, Słowem Bożym obecnym pośród nas. W świecie, który często uważa Boga za zbyt daleki lub obcego, my - podobnie jak św. Piotr - wyznajemy, że tylko On ma «słowa życia wiecznego» (J 6,68)”⁹⁷. Ojciec Święty zaznacza ponadto, iż „głoszenie Słowa tworzy

⁹² *Verbum Domini*, n. 28.

⁹³ *Verbum Domini*, n. 124.

⁹⁴ *Verbum Domini*, n. 28.

⁹⁵ Por. S.M. Perrella, *La Madre di Gesù nella teologia. Percorsi mariologici dal Vaticano II a oggi*, Aracne, Ariccia 2015, s. 175; L. Leto, *Maria, Madre della vita. Paradigma di risposta etica alla Parola di Dio*, w: A. Stagliano-S. De Fiores-E. Vidau (red.), *Maria serva fedele della Parola*, AMI, Rzym 2011, s. 99-116.

⁹⁶ T. Sturdy, *Maryjny wymiar Kościoła według „Lumen gentium”*, w: *Częstochowskie Studia Teologiczne* XL(2012), s. 49.

⁹⁷ *Verbum Domini*, n. 2.

komunię i prowadzi do radości. Radość ta jest głęboka, wypływa bowiem z samego życia trynitarnego i jest nam przekazywana w Synu. Ta radość to niewypowiedziany dar, którego świat nie może ofiarować. Można organizować święta, ale nie radość. Według Pisma radość jest darem Ducha Świętego (por. Ga 5,22), który pozwala nam wniknąć w Słowo i sprawić, by Słowo wniknęło w nas, przynosząc owoce na życie wieczne. Głosząc w mocy Ducha Świętego Słowo Boże, pragniemy dzielić się źródłem prawdziwej radości, nie powierzchownej i ulotnej radości, ale tej, która rodzi się ze świadomości, że tylko Pan Jezus ma słowa życia wiecznego (por. J 6,68)⁹⁸. Powołując się na słowa Elżbiety: «Błogosławiona [jest], która uwierzyła, że spełnią się słowa powiedziane Jej od Pana» (por. Łk 1,45), Benedykt XVI podkreśla, iż „Maryja jest błogosławiona, ponieważ ma wiarę, uwierzyła, i w tej wierze przyjęła do swego łona Słowo Boże, by dać Je światu. Ta radość, zrodzona ze Słowa, może teraz ogarnąć wszystkich, którzy w wierze pozwalają się przemienić przez Słowo Boże”⁹⁹. Kolejny fragment, który dla Papieża stanowi punkt odniesienia w refleksji nad związkami słuchania Bożego Słowa a radością został zaczerpnięty z Ewangelii św. Łukasza: «Moją matką i moimi braćmi są ci, którzy słuchają Słowa Bożego i wypełniają je» (8,21). Fragment ten posłużył do podkreślenia prawdziwego sensu tych słów, zgodnie z którymi „Jezus ukazuje prawdziwą wielkość Maryi, otwierając także przed każdym z nas drogę do tego błogosławieństwa, które rodzi się ze Słowa Bożego przyjętego i zastosowanego w praktyce”¹⁰⁰. Radość płynąca z uważnej lektury i medytacji Pisma świętego oraz życia nim na co dzień, jest dla Benedykta XVI jednym z podstawowych elementów w kształtowaniu prawdziwego oblicza Kościoła. Dlatego też zwraca uwagę na rozwój osobistego i wspólnotowego kontaktu z Bogiem, który dokonuje się poprzez pogłębianie znajomości Biblii¹⁰¹.

Naśladowanie Najświętszej Maryi Panny, Dziewicy Słuchającej skłania wspólnotę Kościoła do coraz większego zaangażowania się w działalność apostołską i duszpasterską. Powołując się na jedną z propozycji końcowych ojców synodalnych (*Propositiones*) zgromadzonych na Synodzie Biskupów o Słowie Bożym, Benedykt XVI przypomina, iż „pobożne i pełne miłości wpatrywanie się w postać Maryi jako wzoru i archetypu wiary Kościoła ma zasadnicze znaczenie, aby również dzisiaj doszło do rzeczywistej zmiany modelu relacji Kościoła ze Słowem, zarówno w zakresie modlitewnego słuchania, jak i ofiarnego zaangażowania w zakresie misji i głoszenia Słowa”¹⁰². Radość płynąca ze spotkania z żywym Bogiem i Jego Słowem zmienia oblicze Kościoła, który z entuzjazmem wiary niesie Dobrą Nowinę tym którzy Jej jeszcze nie usłyszeli. Dziewica z Nazaretu będąc całkowicie zanurzoną w Słowie i rozradowaną w Duchu Świętym jest dla Kościoła Matką radości.

⁹⁸ *Verbum Domini*, n. 123.

⁹⁹ *Verbum Domini*, n. 124.

¹⁰⁰ Tamże.

¹⁰¹ Por. tamże.

¹⁰² *Verbum Domini*, n. 28.

3.7. Mariologia a teologia Słowa Bożego

W części maryjnej *Verbum Domini* Papież zachęca ludzi nauki do tego, aby w swoich pracach mariologicznych zwrócili uwagę na ten szczególny wymiar życia Matki Jezusa. Jej posłuszeństwo wiary jest dla Kościoła również wzorem interpretacji Pisma świętego, które dokonywać się powinno w wierze Kościoła¹⁰³. Współczesny człowiek poszukuje wzorów w otwarciu się na Boże Słowo i na zawartą w nim Bożą wolę. Papiaska zachęta odnosi się również prac związanych z pogłębieniem związku mariologii z teologią Słowa Bożego. Jak zaznacza Benedykt XVI, „może z tego wyniknąć wielka korzyść zarówno dla życia duchowego, jak i dla studiów teologicznych i biblijnych”¹⁰⁴. Takie rozumienie badań teologicznych oraz prawda o ich wzajemnym i wewnętrznym powiązaniu wynika z faktu obecności Maryi „w samym centrum prawdy chrześcijańskiej”¹⁰⁵. Punktem odniesienia w refleksji teologicznej jest zawsze tajemnica Wcielenia, dzięki której odwieczne Słowo mogło wejść w czas, a nie dokonało się to, jak pisze Papież, „w oderwaniu od wolności tej młodej kobiety”¹⁰⁶. Związek mariologii i teologii Słowa Bożego, na który wskazują dokumenty Kościoła katolickiego, polega przede wszystkim na zwróceniu uwagi na biblijne fundamenty mariologii. Polega również na charakterze systematycznego wykładu o Maryi, który to na pierwszym miejscu ukazuje Ją jako kobietę z Nowego Testamentu, która w „pełni czasu” stała się Matką Mesjasza. Wskazania Papieża Ratzingera skierowane do świata nauki wpisują się w wyjątkową rolę jaką magisterium Kościoła odgrywa w odniesieniu do mariologii¹⁰⁷.

3.8. Słowo Boże i modlitwy maryjne

Implikacją papieskich stwierdzeń o związku Maryi ze Słowem Bożym są niektóre wskazania praktyczne. Pastoralny wymiar posynodalnej adhortacji apostołskiej *Verbum Domini* wyraża się między innymi poprzez zwrócenie uwagi na związek pomiędzy Słowem Bożym a modlitwami maryjnymi. Wzorczość postawy Dziewicy Maryi, żyjącej w głębokiej zażyłości ze Słowem Bożym, spisany na kartach Biblii oraz ze Słowem, które w Niej stało się Ciałem, skłania wierzących do rozwoju i po-

¹⁰³ Por. *Verbum Domini*, n. 29.

¹⁰⁴ *Verbum Domini*, n. 27.

¹⁰⁵ Tamże.

¹⁰⁶ Tamże.

¹⁰⁷ Por. Papiaska Międzynarodowa Akademia Maryjna, *Matka Pana. Pamięć – obecność – nadzieja. Niektóre aktualne zagadnienia dotyczące postaci i misji Najświętszej Dziewicy*, Watykan 2000, w: *Salvatoris Mater* 4(2003) nr 3, s. 329-330. Zobacz także B. Ferdek, *Integralność i interdyscyplinarność w mariologicznym wykładzie*, w: *Salvatoris Mater* 12(2010) nr 1-2, s. 203-213.

głębień różnorodnych form modlitwy o charakterze maryjnym¹⁰⁸. W tym kontekście w numerze 88 *Verbum Domini* zostaje przypomniany związek modlitw maryjnych (Różaniec, Anioł Pański) z wydarzeniami biblijnymi. Benedykt XVI przypomina także starożytne modlitwy chrześcijańskiego Wschodu (Akatyst, Parakleza), których litanijny charakter przeniknięty jest tekstami Pisma świętego, dlatego też „zasługują na poznanie, docenienie i rozpowszechnianie” bowiem „modlenie się tymi słowami otwiera szeroko duszę i przygotowuje ją do przyjęcia pokoju pochodzącego z góry, od Boga, tego pokoju, którym jest sam Chrystus, narodzony z Maryi dla naszego zbawienia”¹⁰⁹.

4. Podsumowanie

W nauczaniu maryjnym Benedykta XVI, osoba Matki Jezusa jawi się jako ikona człowieka żyjącego w ścisłej i intymnej relacji z Bożą wolą. Dokonując szczegółowej charakterystyki postawy Maryi opisanej na kartach Pisma świętego, Benedykt XVI ofiarował Kościołowi Trzeciego Tysiąclecia wzór kobiety całkowicie zanurzonej w misterium Boga, bezgranicznie Mu ufającej. Ojciec święty ukazuje Maryję jako wzór zasłuchania, kontemplacji, wzór modlitwy Słowem Bożym, Uczennice¹¹⁰ i Wierzącą¹¹¹. Ten wymiar życia Matki Pana, obecny i wielokrotnie przypomniany przez Benedykta XVI w jego maryjnym nauczaniu jest w pewnym sensie odpowiedzią na potrzebę współczesnego człowieka w otwarciu się na Boga i na Jego Słowo. Jest Ona ikoną Kościoła medytującego i kontemplującego Bożą wolę, Mistrzynią szczególnego zasłuchania się w Jego głos. Jej wiara, która rodzi się ze słuchania Słowa Bożego (por. Rz 10,17), jest zaproszeniem do ponownego wejścia w głębię Bożej prawdy i życia nią na co dzień dla całej wspólnoty uczniów Jezusa. Należy podkreślić szczególną wrażliwość papieskiego nauczania ukierunkowaną na przedstawianie osoby Matki Jezusa w żywym i zażyłym związku/relacji ze Słowem Bożym. Maryja wszystko zawdzięcza Słowu, przez które została powołana (por. Łk 1, 26-38), ukształtowana oraz którego stała się Matką.

Choć minęło już sześć lat od publikacji *Verbum Domini* to mimo wszystko nauka zawarta może stanowić dla współczesnej mariologii punkt odniesienia w rozważa-

¹⁰⁸ Por. J. Kudasiewicz, *Pismo święte w duszpasterstwie maryjnym*, w: *Salvatoris Mater* 7(2005) nr 2, s. 41-72.

¹⁰⁹ *Verbum Domini*, n. 88.

¹¹⁰ Por. G. Bachanek, *Uczeń Chrystusa w myśli Josepha Ratzingera/Benedykta XVI*, w: *Warszawskie Studia Teologiczne* 21 (2008), s. 85-96; M.G. Masciarelli, *La discepola. Maria di Nazaret beata perché ha creduto*, LEV, Città del Vaticano 2001; A. Queralt, *Maria prima discepola*, Centro di Cultura Mariana «Madre della Chiesa», Rzym 1986; S.M. Perrella, *Santa Maria di Nazaret, discepola della Parola. Alcune annotazioni teologiche*, w: *Kairós* 2(2012), s. 31-81; C. Militello, *Mariologia*, Piemme, Casale Monferrato 2002⁵, s. 93-100.

¹¹¹ Por. F. Manzi, *Credente*, w: S. De Fiores-V. Ferrari Schiefer-S.M. Perrella (red.), *Mariologia*, dz. cyt., s. 349-356.

niach nad tajemnicami życia Matki Pana i nad Jej rolą w historii zbawienia. Ewangeliczna ikona Maryi ukazana w posynodalnej adhortacji o Słowie Bożym wyznacza nowe drogi także w formacji chrześcijańskiej, która za wzór rozwoju życia w wierze i życia wiarą wskazuje między innymi na Matkę Jezusa w której, jak podkreśla Sobór Watykański II, zawierają się wszystkie tajemnice naszej wiary¹¹².

---

¹¹² Por. *Lumen gentium*, n. 65.